

ՓՈԽՐԱՆ ԽՈՐԲԵՐԸ ԿՐՆԻ**«ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ ՏԱԳՆԱՊԸ»**

Զ.

«ԶԱՐԹՕՆՔ» ԵՍՆ ԿԵՒՈՔՈՎ

«Զարթոնք» Օրաթերթը իր 3 Դեկտ.ի թիւով փոխանակ պատասխանելու «Սիոն»-ի Խմբագրականին, որ փառքեր պահանջներ էր իր ստապատում բարանջանքներուն համար, ճաշարայ մը փորձած է մեր ըսածներէն, Գ. Վ. Վ. Ժանօթ դիմակաւորի, այսինքն Աճէմեան Հաննայի, բերնով յայտարարելու, թէ Եղիշէ Պատրիարքը կը հայրոյէ միայն, անարգելով յօգուածագրի նման սրբոյնատուրք և արտաշնորհ անձնաւորութիւններ :

Ըսուածները իրենց եղջերուաքաղային սուտերով այնքան աղերսարկուէին, որ պահ մը տարուեցայ մտածելու հրաժարիլ պատին վրայ խելայեղօրէն բզզացող ճանճ մը ճգմելու ճիգէն, եթէ նոյնիսկ ան մեզի ծանօթ շանաճանճը եղած ըլլար, և թողուլ որ զրաբան յօգուածագիրը որքան ուղէ քերէ իր կըռնակը Ս. Յակոբեանց վեհաշուք կալնին՝ և յետոյ շալակը առած իր աղբիւսին կողովը, թափէ գայն «Զարթոնք»-ի էջերուն մէջ :

Ըսի թէ անծանօթ չէ մեզի յօգուածագիրը, որ կը ծածկէ ինքզինքը երեք տառերու ետին : Մեր գիւղերուն մէջ շուներն ու կովերն անգամ անուն տունէին, «Զարթոնք»-ի ստապատում աղբակիրը ինչո՞ւ միշտ դիմակներու ետին կ'ապաստանի : Կա՞յ աւելի մեծ գծախտութիւն քան ծնիլ և անուն չունենալ, փողոց նետուած ընկեցիկներու պէս : Ո՞վ դու անանուն խաբանեալդ, զիտե՞ս թէ հայ ժողովուրդը անսուրբ կը նկատէ իր երեխան, մինչև որ ան անուն մը ունենայ : Կ'երեի իրենց սեռը փոխողները իրենց մագերուն պէս կը սիրեն ներկել ինքզինքնին :

Այս առիթով, անանունը գերազանցելով ինքզինքը, իր պաշտպանութեան ներքե առեր է մագաննոր Պատրիարքը, թուելով իբր թէ անվսյել մեր որակումները, այնքան վայել սակայն իր պաշտպանած սուրբին, Երուսաղէմի Միաբանութիւնն ու ժողովուրդը շատ լաւ կը ճանչնան անարգամեծար այս փսխուկը, իր խապած անմարդկային և վատշուէր դերերուն համար, Տիրան-Եղիշէի պայքարի չըլտնին : Պալմեան Քահանայի հատոր մը լեցուն որակումներն ու տեղեկութիւնները զրպարտութիւններ չեն, այլ իրական վերբերումներ՝ այս անորակելի արարածը դիմագծող : «Զարթոնք»-ի յօգուածագիր Հաննան, խուրունկ տուրակ մըն է անհեթեթ և զազրելի զրպարտութիւններու և իր ըսածները ուրիշ բան չեն, բայց տեսակ մը բառքուք, նմանօրէն փորքուքի, թափուած «Զարթոնք»-ի կոյանոցին մէջ :

Տակաւին տակէն այրած այս ախտաւորը, անամօթաբար կը զրէ թէ «Եղիշէ Պատրիարքը պատճառ եղած է որ ամբողջ Հաստատութիւն մը իր ա-

նօրեայ գործերուն մէջ կաղայ, կազմալուծման ճամբան բռնէ և անիշխանութիւն ծաւալի: Թէ ան պատճառ եղած է Միաբան եպիսկոպոսներու և վարդապետներու վանքէն հեռանալուն ք:

Սիրելի Միաբան եղբայրներ, Ս. Աթոռէն ներս և դուրս, խնդրեմ, քաջութիւն ունեցէ՛ք յայտարարելու թէ ձեզմէ՛ ունէ՛ մէկուն պատճառ տուած ենք որ հեռանաք Երուսաղէմէն: Իսկ եթէ՛ կայ մէկը, որ սաղարանքներով և իրեն յատուկ հաշիւներով պատճառ եղաւ ձեր հեռանալուն, ըսէ՛ք թէ ո՞վ էր ան: Սիրելի Միաբանակիցներ, մենք մեր կեանքի և ասպարէզի կրակէ շապկը չհագանք, որպէսզի սուրբերը համբուրենք մեր օրերու անարի սուտակասպասներուն և զրամով մարդեր վարձողներուն: Կեղծ քաղցեմներովեան այս խեղճերանքները, որոնք խլուրդի աշխատանք կը տանին, պաշտպանելու առնչտները և աղջկորդիները, բարոյական քայքայում, հոգեկան խաթարում, միտքերու խեցրեկում կը սերմանեն իրենց շուրջ: Դուք կը ճանչնաք այս թշուառամիտները, որոնք կը կարծեն թէ կրնան խաբարել ձեզի, իրագործելու իրենց նիւթացած գծխիմ ծրագիրը, ապաւինած իրենց հովուլային յաւակնութիւններուն: Ասոնք յոգնածներ, խանդավառութենէ պարպուածներ, հաւատքէ զուրկ բոլորներ են, իրենց պարտաւթիւնը ծածկած նուիրական դադափարներու ստուերներուն ներքև: Կը խօսին Հայաստանի անունէն, Կաթողիկոսի հեղինակութենէն, չըդգեկու իրենց ժամանակէն դաւաճանուած եղկելութիւնը:

Կը պատմուի թէ Նափօլէօն պատմունքն մը ունէր, որուն վրայ ասեղնագործուած էին բազմաթիւ մեղուներ: Թող մեզի համար ալ խորհրդանշան դառնայ մեղուն: Գիտնա՛նք խայթել՝ երբ վտանգ և արգելք կը սպառնան մեր մեղրաշինութեան աշխատանքին: Մեղր պատրաստենք Հայ ժողովուրդին համար և խայթենք մուրիին ու ստաբանը, որոնցմով տակաւ կը լեցուի մեր աշխարհը:

«Զարթօնք»ի ծանօթ յօդուածագիրը, սանձարձակ անբարոյական մը, կը յանդգնի ըսելու թէ Եղիշէ Պատրիարքը իրեն անվայել արտայայտութիւններ ունի: Պատրիարքը մեղաւոր է երբ գողին՝ գող, ստախօսին՝ լիւր, յետոյքածախին՝ անպատիւ և Բարեգործականի դրամով սոնքացողներուն մուրացկան կը յորշորջէ:

Տակաւին թէ մենք կը յիշորտանք որ քառասուն տարիներէ ի վեր հերոսաբար ծառայած և պարենաւորած ենք Երուսաղէմի Սուրբ Աթոռը: Անմիտ գոնչականներ, ինձմէ՛ զատ այդ շրջանին ո՞վ դիմակալեց Աթոռաքանդ հրոսակները, դաւաղիրները և քանիցս պետական ոսնձգութիւնները: Ի՞նչու մի փորձէք նուաստացնել Եղիշէ Պատրիարքը, ան մեծագոյն հերոսն է և կը մնայ Երուսաղէմի Աթոռին:

Այս պարագան ինձի կը յիշեցնէ Տարօն աշխարհի երեմիի Թուրք կուսակալին յաւակնութիւնը, որ ալան թալանի բոլոր ձեւերը ի գործ դնելէն ետք, ինքզինքը կը ներկայացնէր, ըսելով թէ «Ինձի լերան գայլ կ'ըսեն»: Կը հասնի Տարօնի քաջ առաջնորդը, Առաքելոց վանքին վանահայրը, որ ինքզինքը այսպէս կը ներկայացնէ Թուրք Կայիին: «Ինձի ալ մանսթրի զամբռ» կ'անուանեն, Հիմա հասցա՞ք, «Զարթօնք»ի մուրացիկներ, թէ ի՛նչ եղած է Եղիշէ Պատրիարքի դերը, քառասուն տարիներէ ի վեր, Երուսաղէմի Ս. Աթոռին համար:

Աւելի ծիծաղելին և զարմանալին է ինչ որ ըսուած է չորս տարիներէ ի վեր Հաննա Աճէմեանին համար Սօհրոյի էջերէն, այս խալիկը մեզի կը վերադրէ՝ իրաւունք ունի գուցէ, որովհետեւ իրեն ուղղուած իրաւացի նախատիքները դրամ չեն որ գրպանէ։ Նոյնիսկ կ'ուրանայ մեր գրողի հանգամանքը։ Սակայն, մեր կողմէն գրուած «Լուսամատեան»ի Յառաջաբանին մէջ, ինքն է որ կը գրէ. «Մագդաղինէն Մեղրամովսէի, «Հեթանոսաց Առաքեալ»ի, «Օտարական»ի հեղինակ բանաստեղծ Եղիվարդը, յիշուներկու պատմութեանը, որոնք այս հատորի գրական էջերը կը կազմեն, Ս. Գիրքը պատմելու իր ծանօթ արուեստը կը հասցնէ իր գագաթնակէտին։ Ան իրեն յատուկ ոճով գիտէ մարգարէները և առաքեալները վերակենդանացնել մարդկային իրենց բախտուն ներկայուն թեան մէջ, Աւետարանի դիմագծերուն վրայ շողացնելով աստուածային նայուածքին խռովքը։ Հատորիս հեղինակը կը տանի մեզ Աստուծոյ, աստուածային մարդերու մտերմութեան ճամբով։ Հին Ուխտի իմաստութիւնը և Նոր Ուխտի պատգամը կը խօսին մեզի դարձեալ տարօրինակ այժմեականութեամբ մը, որ Եղիվարդը միայն պիտի կրնար վերբերել»։

Կ'երբնում, յետոյքածախը իրենց ուսերուն առած «Զարթօնք»եաններու պատուին վրայ, Հաննան վաղը կրնայ ուրանալ իր այս գրածը, ինչպէս կը փորձէ ուրանալ իր բոլոր ըսածներն ու ըրածները։

Շաթուրիան, իր «Անգրչիքիմեան Յիշատակներ» երկին մէջ կ'ըսէ. «Երբ սուտը յաճախ կրկնուի, խօսողին, ինչպէս նաև անխելքներուն համար ճշմարտութիւն կը դառնայ»։ Իսկ հիներէն Սոփոկլէս, իր կարգին կը յարէ. «Սուտը երկար չ'ապրիր որ ծերանայ»։ Ըօրէլլին, Մաքիմէլլիէն դար մը առաջ, կ'ըսէր թէ «ստախոսէն վախճալու չէ, որովհետեւ սուտը խարդախ կշիռ մըն է, որ միշտ պիտի խաբէ զինք գործածողը։ Պարան մը՝ որմէ պիտի կախուի զայն հիւսողը»։

Քանի որ Դիմակաւորի յիշողութիւնը սկսած է տկարանալ, գուցէ իր ունեցած միջամտեցի ախտաւորութեան հետեանքով, որ միշտ կը մղէ զինքը գիտակցական և կամովի սուտեր յերկրելու, ըսելու բաներ՝ որոնք կրնան զոյլութիւն չունենալ, բայց զգայացունց վիճակներու տանիլ «Զարթօնք»եաններու նմանները, որոնք կը կարծեն թէ սուտերու գետին վրայ ալիւր մաղելով, վաղուան խորը կը պատրաստուի։ Որքա՛ն ճիշդ է հայ մատենադրին խօսքը. «Զինչ ի քօշից և ի խոզոց ընդհատ իցեն, որ զայնպիսի բանս խօսիցին»։ «Զարթօնք»ի երեք տառերուն ետին ինքզինքը ծածկող Հաննան, տիպարական և եզական միջամտմ մըն է, հետեւաբար կ'արժէ որ իր ընթերցողներու յիշողութեան մէջ անգամ մը ևս, հակիրճ կերպով, արթնցնենք այս զգուշի հիւանդին անցեալն ու ներկան։

Յօդուածագիր Հաննան ծնած է Հալէպ։ Իր երկրորդական կրթութիւնը ստացած է Ֆրէրներու քով։ Վարժարանի չրջանը աւարտելէն յետոյ, ուզեր է եկեղեցական ըլլալ Կաթողիկ հաստատութեան մը մէջ, հաւանաբար տեղւոյն մայրապետներէն քաջալերուած։ Զարեհ Կաթողիկոսի կարգադրութեամբ, այն ատեն Առաջնորդ Հալէպի, Անթիլիասի Դպրեմանք կը զրկուի այս բարի ծաղիկը։ Այդ չըլլանին, իր ուշիմութեան հետ միասին, ճանչցուած է Դպրեմանքին մէջ մեղաւոր տիտղոսով մը, որու մասին գրած ենք արդէն։ Այս տօգոյն հերոսն

էր Ալեքսանդրը։ Այս մասին արդէն գրած ենք մանրամասն մեր կապոյտ գրքին մէջ, «Արեւի խորագրութեան ուղղուած»։ Պատմած ենք հոն նաև իր անհամար գողութիւններն ու իւրացումները, Անթիլիանէն Երուսաղէմ։ Այս եպիսկոպոս, որ մեղքը իր մորթին պէս է հագած, կը խօսի մեր բարոյականի մասին։ Եօթ մահացու մեղքերու այս բռնակիրը չի լսեր Թէյ-Ավիվի քաղաքէն իր ակաճիկն եկած ձայները, այն օրերուն իր հոգին միակ օրապահիկը կազմող։ Որոշման է «Հասօլամ Հագէ» պարբերութիւն մէջ գրուած իր ամօթալի սըլա-րազործութիւնը, խեղճ հայ աղջիկ մը զխէ հանելու, անոր հետ ամուսնանալու առաջ խոստումով։ Պատրիարքը, կ'ըսէ Թերթը, արգելք հանդիսացած է այս ամուսնութեան, խնայելու համար պայթակղութիւն մը։

Մանաւանդ տխուր է խօսիլ իր մողնէութեան մասին, տարիներու իր եղբոր կնոջ հետ ունեցած կենսակցութենէն, որուն պատճառաւ կաթուածահար պիտի մեռնէր իր խեղճ եղբայրը։ Չմոռնանք յիշելու որ եղբոր ամուսնութենէն առաջ, ինք արդէն քաջաբար ծակ պտուկի վերածեր էր յիշեալը, և ծածկելու համար գոյթակղութիւնը, խեղճ եղբոր զխուս կը փաթթէր այս աղջկորդին։ Հան-նան ի գուր պատէ պատ կը նետուի, հոլովելով նկարապիւր, կոշուճ, բարոյա-կան, իր շրթներուն անվայել բառեր։ «Զարթօնք»ի հովիտ լինելը միայն բերա-նութեց պոստիւմէ կրնան ըսել այս լրբութիւններուն։

Իբրև վերջաբան ըսեմ թէ «Զարթօնք»-ի անհոգի չորս տարիներուն, շունի պէս վտարուելէն վերջ Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութե-նէն, ամէն վատութիւն և դաւաճանութիւն փորձեց, ըլլայ Հրեայ կառավարու-թեան քով, զոր իր բնորդին կը կարծէր, և կամ Յորդանանի կտրգ մը կաշա-ռակներու մօտ, ամբաստանութիւններ յերկրելու մեր գէմ, որոնք մինչև նորին Ս. Օծութիւնը հասան, Յորդանանի հայազգի Ռուս խլաւուզ դեսպանին օժանդակութեամբ։ Արդիւնքը այս լրբութիւններուն, նախ դեսպանը վտարուե-ցաւ, երկրորդ՝ նորին Ս. Օծութիւն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, ի պաշտ-պանութիւն Նորիշ Պատրիարքին, զրեց Յորդանանի նախորդ վարչապետ Ապէյ-տաթին հրաշալի նամակ մը։

Առանց կեղծիքի, կ'ուզէի բարձր տեսնել ձեզ, Ռաֆկավար կարգ մը Թերթերու զրաբաններ, որ ի զին կաշառքի, առաջին օրէն նախալարձակ եղաք, ձեր խախուտ պատնէշին վրայ շարելով ծրտան հաւեր, յետոյքածայիններ և տա-կէն այրող աղջկորդիներ, Թքնելով այս կերպով ձեր կուսակցութեան պատուին և կատարած պատուական դերին վրայ։ Տակաւին մինչև երէկ դուք և «Արեւ»-եանները հպարտութիւն կը զգայիք զրելու։ «Որքան ասեմ որ Եղիվարդները պահապան կը կենան Երուսաղէմի Սուրբ Աթոռին, անբարձ եւ ամբալիկող պիտի մնան իր պարիսպները»։ Ի՞նչ պատահեցաւ որ փոխեցիք ձեր լեզուն։ Բարեգործականի դրամը ի՞նչ հրաշք գործեց, որ ձեր երբեմնի գովքը վերածուի շունի խոսքածքի։ Տակաւին մինչև երէկ, ըստ ձեզի, Նորիշ Պատրիարքը հե-րոս մըն էր, նախախսամոութիւնը Ս. Աթոռին։ Զուր մի փորձէք պատմութեան տխուր խաղը՝ այրելու ձեր պաշտածները։ Ձեր այս ապերախտութիւնը ինձի կը յիշեցնէ Խալական առածը։

Փաստաթու էլ փէրիբօլօ

Կապալաթօ էլ սանթօ,

որ թարգմանի, «Երբ վտանգը անցնի՝ սուրբը կը մոռցուի»։ «Զարթօնք»-ի տղիւմարներ, չէ՞ք անդրադառնար որ վտանգները միշտ կան մեր Եկեղեցիին և ժողովուրդին դէմ. ոսկերարձները չեն որ պիտի կարենան դիմակայել նման չարիքները, ոչ ալ ինքզինքնին ծախսած որձաւորութիւնները կամ Հայաստանի անցադէր ծախող կապալառուները։ Զեր ամօթահարութեան վրէժը լուծելու կամ պարտուած եսին ցաւը մեղմելու համար Քաջ Նազարութիւն ծախելու ելած էք, առանց մտաբերելու կովին և զորտին առակը։

Հակառակ ձեր նկատմամբ ունեցած արհամարհանքիս, կը զգուշացնեմ ձեզի ձեր Գ. Վ. Վ. յօգուածազրէն, որ իբրև երրորդ բեռի պատկանող կրնայ էլծ հիւանդութիւնը ունենալ։ Համաձայն արդի բժշկական պրպտումներուն, էլծ մահաբեր հիւանդութիւնը կը նկատուի տուրբը միասեռականներուն։

Ե.

Յ. Գ. — Յարգ. Սիւնք ամապիրը իր Խմբագրականներով հայելիացուց մուրիկներու և անոնց միացույ կրակին ցախ նետույ Ռամկավար կարգ մը թերթերու և ոսկերարձներու յայտնի և անյայտ արարքները։ «Զարթօնք»-ը անոնց և իրենց հետեորդները եթէ շարունակեն իրենց անհիմն և պղծաշուրթի բարբառնչանքները, յաշորդ Խմբագրականներով պիտի անդրադառնանք մեր Եկեղեցւոյ մեծ ցաւին, Ս. Էլմիածնի և Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան երեսուն տարիներու ողբերգութեան, որուն պատճառաւ Հայաստանեայց Եկեղեցին բաժանման սպառնալիքին առջև դրուեցաւ, խռովքի մատնելով Հայ հողին։

Յանուն ազգային խղճմասնքին և պատմութեան իրաւունքին, պիտի յայտնեմ իրականութիւնը, խայտառակելով երէկուան դաւադիրները և այսօրուան սոնքացող լղրճուկները։

Նոյն

